

ΟΛΥΜΠΙΟΝ

Ἐπιθροισμα κίωνων ὑψηλῶν, ῥυθμοῦ Κορινθιακοῦ, παρὰ τὴν δεξιάν τοῦ ξηροῦ Ἰλισοῦ ἔχθη, ἐγγὺς δὲ τούτων τείχος περιβόλου μετ' ἀντηρίδων καὶ ἄλλα ἔχνη οὐκ ὀλίγα, δεικνύουσι τὴν ἐκεῖ πάλαι ποτὲ ὑπαρξίαν οἰκοδομῆς μεγάλης καὶ πλουσίας ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν ἀφανισθείσης καὶ εἰς ὀλίγα οὕτω μάρμαρα περιορισθείσης, ἐκ τῆς ὑπερηφάνου ἕως καὶ ἐπιβλητικῆς θέσεως καὶ κατασκευῆς τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ συναγάγῃ τὴν ἀρχικὴν λαμπρότητα τῆς οἰκοδομῆς, ἧς μέρος ἐλάχιστον οἱ γίγαντες οἱ περισωθέντες ἀπετέλουν. Ἡ θέσις τῆς πόλεως, ἐφ' ἧς τὰ λείψανα ταῦτα τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος κεῖνται, συμφωνοῦσα πληρέστατα ταῖς παραδόσεσι τῶν ἀρχαίων, ἐκτός δὲ τούτου καὶ αὐτοὶ αἱ τῆς οἰκοδομῆς διαστάσεις μαρτυροῦσιν ὅτι ἐκεῖ ἦτο τὸ μεγαλύτερον τῶν οἰκοδομημάτων τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ὁ πλουσιώτατος καὶ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς ὃς ἐν Ἀθῆναις πρὸς τιμὴν τῆς ὑψίστης τῶν Ἑλλήνων θεότητος ἐγερεῖται, ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, καὶ χρόνου μακροτάτου καὶ δαπάνης ἀφθονωτάτης προϊόν.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ Ὀλυμπεῖον, παρ' ἄλλοις δὲ, ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος ἦδη, Ὀλύμπιον ὀνομάζεται· οἱ δὲ οὗτοι τύποι φαίνεται ὅτι εἶνε οἱ μᾶλλον δόκιμοι, μεταξὺ τῶν τριῶν ἄλλων τῶν παρ' ἄλλοις κειμένων (Ὀλύμπειον, Ὀλυμπεῖον, Ὀλυμπέιον)· ἐκ τούτων δὲ πάλιν τῶν δύο εὐχρηστότερος κατέστη ὁ δευτέρος ὡς ἀπλούστερος ἕκαστος καὶ εὐφρονότερος.¹

Παρ' ἡμῖν δὲ ἐπίσης τοῦ μέρους ἐκείνου ἐπεκράτησαν ὀνομασίαι, ἡ τῶν ἀρχαιοπρεπεστέρων πως ἐκφράσεως γλιγομένων πλὴν εἰς ἀνακρίθειαν περιπιπτόντων καὶ σφαλερὰν ἐκφερόντων ὀνομασίαν, καὶ ἡ τοῦ λαοῦ, ὅστις σφώτερος πολλὰς περὶ τινα τυγχάνει καὶ ἐπιτηδείωτερος. Ἐκείνοι μὲν στήλας τοῖς στύλους τοῦ ναοῦ ἐκάλεσαν (*πηγαίνομεν εἰς τὰς στήλας, ἐργόμεθα ἀπὸ τὰς στήλας κ.τ.λ.*), οὗτος δὲ, ξενίζων μὲν τὸν φθόγγον, καταλλήλου ὅμως τυχῶν λέξεως ὀρθῶς ὀνομάζει τὸ μέρος ἐκεῖνο: *κολώναις*, (*ἰσθῆς κολώναις, ἀπὸ τῆς κολώναις*) διὰ λέξεως γενικῆς, ἀναλόγου πρὸς τὴν ἀρχαίαν λέξιν *κίον*, ἧτις δύναται νὰ σημάνη τὸν τε στύλον (τὸν ὑποστηρίζοντά τι, οἷοι οἱ κίονες τῶν ναῶν) καὶ τὴν στήλην (ἣτοι τὸν μεμονωμένον καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰστάμενον κίονα, τὸν συνήθως ἐπὶ τῶν τάφων ἰστάμενον). Ἐπειδὴ ὅμως σήμερον οὕτε «*εἰς τοὺς κίονας*» δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, πολλῶ δ' ἦτον εὐφρονότερον ἢ εἶ τὸ «*εἰς τοὺς στύλους*» καὶ «*ἀπὸ τοὺς στύλους*», καλὸν εἶνε νὰ ὀνομάζηται τὸ μέρος ἐκεῖνο Ὀλύμπιον, διὰ τοῦ παλαιοῦ δηλ. ὀνόματος αὐτοῦ (ὅπως Ἐρε-

1. Ἴδε Ἀρχαιολ. Ἐρημ. Φυλλ. Β' τοῦ Α' ἔτους τῆς δευτέρας περιόδου.

χθεῖον, Θησεῖον κ.τ.τ.) ἵνα οὕτως ἀποφεύγωμεν τὴν τε πλημμελῶς ἐπικρατήσασαν ὀνομασίαν τῶν στηλῶν καὶ τὴν ξενόηχον τὴν παρὰ τῷ λαῷ, ἧτις ὅμως εἶνε πάντοτε προτιμότερα τῆς πρώτης.

Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο δίπτερος δεκάστυλος, ἔχων, ὡς ἐν τῷ περὶ ναοῦ ἐσημειώθη, τρεῖς σειρὰς κίωνων κατὰ τὰς στενωτέρας πλευρὰς, ἔκειτο δ' ἐντὸς περιβόλου ἀναλόγου πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὅλης ἐκτάσεώς του. Ὁ περιβόλος οὗτος μῆκος μὲν εἶχε 204 μέτρων, πλάτος δὲ 130 κατὰ τὰς νεωτέρας καταμετρήσεις, συμφωνοῦσας πρὸς τὰ παρὰ Πausanίαν ἀναφερόμενα· διότι παρὰ μὲν Pausanίαν λέγεται ὅτι ἡ περίμετρος τοῦ περιβόλου ἦτο τεσσάρων περίπου Ὀλυμπιακῶν σταδίων, ἐκ δὲ τῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Παπαδάκη καταμετρήσεων ἀπεδείχθη ὅτι ἔχει ἀκριβῶς 668 μέτρων περίμετρον, ἦτοι τριῶν Ὀλυμπιακῶν σταδίων καὶ τριῶν πέμπτων. Τὸ ἔδαφος ἐκείνου τοῦ μέρους ἦτο κατακλινὲς πρὸς τὸν Ἰλισόν, διὸ πρὸς ἰσοπέδωσιν αὐτοῦ ἠγέρθη τοίχος πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ, τοίχος παχὺς μετ' ἀντηρίδων ἰσχυρῶν, καὶ ἐπληρώθη τὸ κατωφερὲς μέρος διὰ λίθων καὶ κονίας ἀναμιξῆς, οὕτως ὡς ἀπετελέσθη συμπαγὲς ἰσχυρὸν μίγμα, ἀποτελέσαν τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ὀικοδομήθη ὁ ναὸς ἐκ μαρμάρου τῆς Πεντέλης.

Τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ σώζεται ἔτι ἡ ΝΑ. γωνία μεθ' ἱκανοῦ μέρους τοῦ τοίχου τῆς τε Ν. καὶ τῆς Α. πλευρᾶς. Ἐπὶ τῆς Ν. πλευρᾶς σώζονται 9 τῶν ἀντηρίδων τούτων, ἐπὶ δὲ τῆς Α. 13, ὧν αἱ πλεῖστα κατεστραμμέναι· ἐκτός δὲ τούτων, μεγάλη ἀντηρὶς λίαν πρωτοβλητικὴ, ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν τελευταίων ἀντηρίδων τῶν δύο πλευρῶν, σχηματίζεται ἐπὶ τῆς εἰρημένης γωνίας. Καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν δὲ πέρασ τῆς Ν. πλευρᾶς ἐφάνη ὁ περιβόλος· τὰ δὲ ἔχνη αὐτοῦ παρηκολουθήθησαν καὶ ἐπὶ τῆς Δ. πλευρᾶς, ὅπου ἐφάνησάν τινες τῶν ἀντηρίδων, πλὴν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος συνηθροίσθησαν ἄλλοθεν τοῦ περιβόλου καὶ ἐπετέθησαν οἱ κατὰ τὴν νεωτέραν ἰσοπέδωσιν τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς πόλεως εὐρεθέντες λίθοι, καὶ οὕτω πολλὸ μέρος τοῦ κτίσματος ἐκείνου εἶνε ὅλως νεώτερον, γενόμενον κατ' ἀπομίμησιν τοῦ παλαιοῦ. Κατὰ τὴν Β. πλευρὰν ἐφαίνετο ἀρχαῖος ἢ διεθυσταῖς τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου, ὅστις ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης καὶ κατὰ τὴ Δ. ἄκρον αὐτῆς εἶχε τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου, δηλουμένην τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ ἡμικυκλικοῦ τοίχου τοῦ ἐκεῖ πρὸ τοῦ Ἀδριανείου ὄρου, πλὴν ἦδη σημεῖα τινὰ μόνον αὐτοῦ φαίνονται, τῶν λοιπῶν κατακαλυφθέντων ὑπὸ τῆς τεμνοῦσης αὐτὰ νεωτέρας πρὸς τοὺς παρὰ τὸν Ἰλισὸν κήπους ὁδοῦ.

Ὁλος ὁ τοίχος τοῦ περιβόλου εἶνε ὀικοδομημένος ἐκ λίθου κογχυλιαίου κατ' ἀμελῆ ἀπομίμησιν τοῦ ἰσοδομικοῦ τρόπου. Καὶ κατὰ μὲν

τὴν Ν. πλευρὰν φέρει ἐπὶ τῆς κάτω δριζοντίας γραμμῆς τῆς ἀρμογῆς ἐκάστου δόμου, ἐν οὐχὶ ἀκριβῶς τηρουμένη συμμετρικῆ θέσει, τρεῖς ἡμικυκλικὰς ὀπὰς, αἵτινες εἶνε τὰ τέρματα αὐλάκων δι' ὅλου τοῦ πάχους τοῦ λίθου, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ ὀπισθεν τούτου συμφύρματος διερχομένων, ὡς φαίνεται ἐκ μέρους τοῦ περιβόλου καταπεπόντος, χρησιμευουσῶν δὲ εἰς ἐκροὴν θεβαίως τῶν ἄνωθεν ἐκεῖ που ὑπὸ τὸ τέμενος τοῦ ναοῦ συναθροισζομένων ὑδάτων. Ἴσως αὐταὶ συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς δεξαμενῆς ἢ τοῦ χάσματος εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ἔρρευσαν τὰ ὑδάτα (διότι κατὰ Πausανίαν «Ἐνταῦθα ὅσον ἐς πῆχυν τὸ ἔδαφος διέστηκε, καὶ λέγουσι μετὰ τὴν ἐπομβρίαν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος συμβᾶσαν ἀπορρυῆναι ταύτῃ τὸ ὑδωρ. . .») καὶ τούτου τὰ ὑδάτα διὰ τῶν αὐλάκων τούτων, ὁσάκις ὑπὸ τῆς βροχῆς ἐπληροῦτο, ἔρρεον πρὸς τὸν ποταμὸν. Τοιαύτας ὀπὰς φέρει καὶ ἡ Ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ περιβόλου, δύο μόνον εἰς ἕκαστον δόμον. Ἐκτὸς τῶν ὀπῶν τούτων πολλαὶ πλίνθοι τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου φέρουσι γράμματα εἰς δῆλωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλας θέσεως αὐτῶν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν χρησιμεύοντα.

Ἐντὸς τοῦ οὕτω διαγραφέντος περιβόλου ὑπῆρχε πληθὺς ἀγαλμάτων· «ἀπὸ γὰρ πόλεως ἐκάστης εἰκὼν Ἀδριανοῦ βασιλέως ἀνάκειται», κατὰ Πausανίαν, οὗ οἱ λόγοι ἐβεβαιώθησαν ὑπὸ τῶν εὐρεθέντων ἐκεῖ πολλῶν βάθρων μετ' ἐπιγραφῶν ἀναθηματικῶν. Ἐκτὸς θεβαίως τῶν τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνδριάντων καὶ πολλῶν ἄλλων τοιοῦτοι ἀνέκειντο, ἐν οἷς καὶ εἰκὼν χαλκῆ Ἰσοκράτους, ἣν Ἀφραεὺς, ὁ ποιητὴς αὐτοῦ υἱὸς, κατὰ Πλούταρχον, ἀνέθηκε. Καὶ ἄλλα δὲ μικρότερα ἱερὰ ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ, ὡς ὁ ναὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας καὶ τέμενος Γῆς Ὀλυμπίας.

Αὐτὸς δὲ ὁ ναὸς, τὸ «χρόνου μέγα ἀγώνισμα» κατὰ Φιλόστρατον, ἔβαινε ἐπὶ πωρίνης βάσεως κατακεκαλυμμένης ὑπὸ τοῦ μαρμαρίνου στυλοβάτου, καὶ εἶχε δέκα κίονας εἰς ἐκάστην τῶν τριῶν σειρῶν ἑκατέρας τῶν στενωτέρων πλευρῶν, ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ σειρὰ ἑκατέρας τῶν μακροτέρων πλευρῶν εἶχεν 24, δις ἀριθμουμένου τοῦ γωνιαίου πάντοτε· ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπῆρχον καὶ μεταξὺ τῶν παραστάδων τοῦ προδόμου τέσσαρες καὶ τοσοῦτοι μεταξὺ τῶν τοῦ ὀπισθοδόμου, ὥστε τὸ ὅλον 128, ἢ ἀφαιρουμένων τῶν κατὰ τὸν πρόδομον καὶ ὀπισθόδομον, 120, ὡς ἀπετελεῖτο δάσος, ὡς εἰπεῖν, κίωνων γιγαντιαίων ἀνεχόντων τὸ θρίγκωμα τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ναοῦ.

Οἱ κίονες οὗτοι σύγκεινται ἐκ πολλῶν σπονδύλων ἐπαλλήλων, γόμοις συνδεομένων, ὡς ἔδειξεν ἡμῖν εἰς τούτων πρὸ ἐτῶν 25 καταπεσόν. Ἐπὶ τούτου, ἐκτάδην νῦν κειμένου, παρατηροῦμεν ὅτι ἕκαστος σπονδύλος φέρει ἐπὶ μὲν

τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ δύο ἰσχυροῦς, πρὸς τὴν περιφέρειαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαμέτρου κειμένους, ἐκ σιδήρου γόμοις, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δύο ὀπὰς ἀναλόγους πρὸς τοὺς εἰρημένους γόμοις τῆς κατωτέρας ἐπιφανείας τοῦ ἄνωθεν κειμένου σπονδύλου, κατὰ δὲ τὸ κέντρον τῆς αὐτῆς ἄνω ἐπιφανείας ὀπὴν θαθεῖαν, ἣς ἡ τομὴ παρουσιάζει σχῆμα τετμημένης πυραμίδος μᾶλλον ἢ τετράγωνον, χρησιμεύουσαν εἰς ἄρσιν καὶ ἀνύψωσιν τῶν σπονδύλων διὰ τῶν καταλλήλων μηχανημάτων, ἐὰν πρέπη νὰ κρῖνωμεν ἐκ τε τῆς θέσεως καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὸ σήμερον γινόμενον κατὰ τὴν ἀνύψωσιν μεγάλων τεμαχίων μαρμάρων. Ἐτέρα ἐπιθεβαίωσις τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶνε καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ κάτω ἡμίσεος μέρους τοῦ κιονοκράνου δύο τοιαῦται ἐγγὺς ἀλλήλων κατὰ τὸ κέντρον ὀπαί, αἵτινες κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν σπονδύλων μιᾶς τοιαύτης, καθ' ὅσον καὶ μείζον τὸν ὄγκον φαίνεται τὸ μέρος τοῦτο καὶ μείζονα ἐργασίαν καὶ λεπτοτέραν εἶχεν, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτοῦ ἦσαν εἰργασμένοι αἱ δύο σειραὶ τῶν φύλλων τῶν περιβαλλόντων τὸν κάλαθον. Ἡ δὲ ὑπόθεσις, καθ' ἣν ἐν τῇ ὀπῇ ταύτῃ ἐνετίθετο ξύλον πρὸς καταλληλοτέραν τοποθέτησιν τοῦ σπονδύλου χρησιμεῦον, ἐνταῦθα τοῦλάχιστον, εἶνε ἀκατανόητος, μὴ ὑπαρχούσης ἀντιστοίχου ὀπῆς ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἀνωτέρου σπονδύλου, πλὴν δὲ τούτου χρησιμεύοντων εἰς καταλληλοτάτην τοποθέτησιν καὶ συναρμογὴν τῶν προσχόντων σιδηρῶν γόμων ὅτινες κωλύουσι τὴν οἰουδήποτε μεσάζοντος σώματος παρέμπτωσιν.

Οἱ κίονες εἶνε ὑψηλοὶ καὶ λαγάροι ὕψος 17 περίπου μέτρων ἔχοντες, στενοῦνται δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ φέρουσιν ἐπὶ τοῦ σώματος ῥαβδώσεις 24. Τὸ ἐπιστύλιον, ὡς ἐκ τῶν σωζομένων τεμαχίων αὐτοῦ φαίνεται, εἶνε τριμερὲς καὶ φέρει κάτωθεν κατὰ μῆκος, ὡς διάκοσμον, ἐπὶ τῆς μεσαίας δοκοῦ ἐπιμήκη ἐγγλυφὴν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον σχεδὸν διήκουσαν, ἣτις καθιστᾷ δυσδιάκριτον τὴν εἰς τρία διαίρεισιν τοῦ ὅλου. Τὸ ἐπιστύλιον παρουσιάζει ἰδιοτροπίαν τινὰ ἀνήκουσαν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ὁ ναὸς ἀπετελέσθη· ἦτοι τοῦ μὲν ἐπιστυλίου τῆς πρώτης περιξ τοῦ ναοῦ σειρᾶς τῶν κίωνων ἢ ἐξωτερικῆ ἐπιφάνεια εἶνε διηρημένη, ὡς ἐν τε τῷ Κορινθιακῷ καὶ Ἰωνικῷ ρυθμῷ εἴθισται, εἰς τρεῖς ταινίας ἐπαλλήλους, τῆς αὐτῆς δὲ σειρᾶς ἢ ἔσω ἐπιφάνεια καὶ ἡ ἔσω καὶ ἔξω τῆς δευτέρας σειρᾶς παραδόξως δύο μόνον ταινιώδεις ὑποδιαίρεσις φέρει, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ἐπιστύλιον ταπεινότερον τοῦ τῆς ἐξωτερικῆς γίνεται.

Ὁ ναὸς, ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὑπαιθρος, διὸ περιελάμβανε καὶ ἐσωτερικὴν ἦτοι ἐντὸς τοῦ σηκοῦ στοᾶν (διστε-

γίαν). Τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς οἱ κίονες θὰ ἦσαν μικροτέρων διαστάσεων, ἐξ οὗ δικαιολογούνται αἱ ἐκεῖ εὐρεθεῖσαι θάσσεις κίωνων μικροτέρων πολὺ ἀπέναντι τῶν ἐξωθεν τὸν ναὸν περιβαλλόντων. Τὰ δὲ κατὰ τὴν λοιπὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὴν ἐσωτερικὴν δὲν δυνάμεθα, ἕνεκα τῆς παντελοῦς ἐρμῶσεως ἣν ὑπέστη, νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν σωζομένων ἐρειπίων. Ἄλλ' ἐάν τι καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Παρθενῶνα συγκρίσεως αὐτοῦ δύναται τις νὰ συμπεράνη, εἶχεν ἀναμφιβόλως καὶ ὁπισθοδόμον ἰδιαίτερον δωμάτιον, ἐνθα τὰ κειμήλια καὶ τὰ τοῦ ναοῦ σκευὴ ἐτηροῦντο· κιχλιδώματα ἐπίχρυσα θὰ ἔφρασσον τοὺς κίονας τοῦ προνάου καὶ τῆς πρὸ τοῦ ὁπισθοδόμου στοᾶς, τὰ ἀετώματα θὰ ἦσαν πλήρη ἀγαλμάτων καὶ ἐν γένει ὁ καθόλου διάκοσμος αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀνάλογος τοῦ μεγέθους τοῦ κτιρίου καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἰδέας τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτιρίου τούτου ἔχομεν μαρτυρίαν, ὅτι ἀπὸ τοῦ 15' ἤδη π. Χ. αἰῶνος εἶχεν οἰκοδομηθῆ εἰς Δία τὸν Ὀλύμπιον ἐν Ἀθήναις ναός: «Τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς, Δευκαλιῶνα οἰκοδομησάμενος λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερὸν», λέγει ὁ Πausanias· ἂν ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ἣ τὸ Ὀλύμπιον κείται ὠκοδόμησεν ὁ Δευκαλιῶν τὸν ναὸν ἢ ἀλλαγῆ τῆς πόλεως, ἀδελφὸν μόνον δὲ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Pausanias, τίς εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκίσεως τοῦ Δευκαλιῶνος καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι ἐδείκνυον τούτου «τάφον τοῦ ναοῦ τοῦ νῦν οὐ πολὺ ἀφραστήκοντα», δύναται τις, ἂν καὶ οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος πάλιν, νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι ἐκεῖ που ἔκειτο ὁ ὑπὸ τοῦ Δευκαλιῶνος ἱδρυθεὶς ναός. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο κατ' ὀλίγον κατέρρευσε καὶ ἠφανίσθη. Ἐκτοτε δὲ μόλις ὁ Πεισίστρατος (530 π. Χ.) ἐμνήσθη καὶ τοῦ Θεοῦ τούτου καὶ ἀπεράσισε νὰ οἰκοδομηθῆ εἰς αὐτὸν ναόν· διὸ ἀνέθεσε τὸ ἔργον εἰς τέσσαρας ἀρχιτέκτονας, Ἀντιστάτην, Κάλλαισχρον, Ἀντιμαχίδην καὶ Παρίνον, οἵτινες ἐσχέδιασαν τὸν ναὸν κατὰ τὸν ἐπικρατοῦντα Δωρικὸν ῥυθμόν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ φίλος οὗτος τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων τύραννος, ἀποθανὼν κατέλιπε τὸ ἔργον ἡμιτελές, μόλις ἴσως προλαβὼν νὰ καταθέσῃ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, διότι οὐδ' ἔχονος τῆς παλαιᾶς ταύτης κατασκευῆς διεσώθη. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰππαρχοῦ καὶ Ἰππίας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποπερατώσωσιν αὐτό.

Μετὰ τὸν Πεισίστρατον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τὸ ἔργον ἐλησμονήθη παρεμπροσθέντων τῶν Μηδικῶν πολέμων, καθ' οὓς τὸ ἤδη οἰκοδομηθὲν μέρος φαίνεται ὅτι δὲν ὑπέστη μεγάλην βλάβην· διότι, τὰ κατ' αὐτό, ἂν καὶ ἡμιτελές, μετ' ἐκπλήξεως ἀναφέρουσι συγγραφεῖς ὑπὲρ τὴν 4 1/2

ἑκατονταετηρίδα μετὰ τοὺς ἐνδόξους ἐκείνους πολέμους ἐπισκεφθέντες αὐτό. Ἦλθον οἱ χρονοὶ τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης καὶ ἐν γένει τῆς δόξης τῶν Ἀθηναίων, ἔκτισεν ὁ Κίμων τὸ Θησεῖον, τὴν Ποικίλην, ὁ Περικλῆς τὸν Παρθενῶνα, τὰ Προπύλαια, τὸ Ὁδσεῖον, τόσα ἄλλα λαμπρὰ τῆς τέχνης ἔργα ἀνεφάνησαν, ἀλλὰ τὸ Ὀλύμπιον ἔκειτο ἐν θεμελίῳ τεταμμένον, τὸ μὲν διότι, κατὰ τὴν ἰδέαν νεωτέρου ἀρχαιολόγου, οὐδεὶς ἤθελε νὰ ἀποτελέσῃ ἔργον ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐκείνου καταβληθὲν, τὸ δὲ, ὅπερ καὶ ἰσχυρότερον νομίζομεν, διότι αὐτὸς ὁ Περικλῆς ὁ τοσοῦτον τὴν τέχνην ἐμψυχώσας, εἶχε φαίνεται τὸν δικαιοτάτον διὰ τοιοῦτον πνεῦμα ἐγωῖσμον νὰ θεωρῆ προσβλητικὸν διὰ τὸν ἐξοχὸν ἐπὶ γονιμότητι εἰς ἀνάδειξιν ἔργων νέων, συμβαδίζόντων τῇ προόδῳ τῆς ἐποχῆς, νοῦν του, τὸ ἀποπερατοῦν ἔργα ὑπ' ἄλλων ἐν ἄλλοις θεμελιωθέντα χρόνοις.

Ἐπῆλθον οἱ ἐσωτερικοὶ τῆς Ἑλλάδος κλυδωνισμοί, ὧν ἐπακολούθημα μοιραῖον ἢ τῶν ὑψημετώπων Ἀθηναίων ταπεινώσεις, μεθ' ἣν ἡ τέχνη, ἂν καὶ ἔζη ἔτι καὶ ἀνέλαμπε τῆδε κακείσε, δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀνθηρότητα ἐκείνην τὴν παλαιάν· καὶ ἔδειξε μὲν αὕτη διὰ πολλῶν ἀριστοτεχνημάτων σημεῖα ζωῆς, πλὴν μάτην προσεπάθει νὰ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιάν τῆς δόξης· τὰ ἔργα αὐτῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο περιορίσθησαν, κατέβησαν ἀπὸ τοῦ ὕψους βαθμοῦ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς εἶπεν, εἰς τὸν ἀνεβίβασεν αὐτὰ ὁ Φειδίας καὶ ἡ λοιπὴ τῶν τεχνιτῶν χορεία, εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ θείων ἐγένοντο ἀνθρώπινα πλέον. Σὺν τῷ ὑποβίβασμῳ τούτῳ τῆς τέχνης ἐξέλιπε καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν μεγαλοεργημάτων ἐνθουσιασμός, ὁ ὑποτρεφόμενος πρότερον διὰ τῆς εἰς τοιαῦτα ἔργα ἀφειδοῦς δαπάνης τοῦ πλοῦτου τῶν πόλεων, αἵτινες ἐξαντληθεῖσαι κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐμφυλίων σαραγαμῶν, δὲν ἦσαν πλέον εἰς κατάστασιν νὰ θεραπεύσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὰς τέχνας καὶ ὑποβοηθήσωσιν εἰς παραγωγὴν ἔργων, οἷα πρὸ τούτου ἀνεδείχθησαν. Αὕτη εἶνε κυρίως ἡ αἰτία τῆς μὴ ἀποπερατώσεως ἔργου πόρων μεγάλων χρῆζοντος, οἷοι σπανίως φαίνεται εὐρίσκοντο πλέον παρὰ τῷ ἐξαντληθέντι λαῷ τῆς Ἑλλάδος. Βασιλεῖς μόνον τινὲς ἔτρεφον ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν τὰς τέχνας, αἵτινες καὶ δουλικῶς ἀνεπτύσσοντο πλέον, καὶ ζῆνοι κατακτητὰς ἐφάνησαν πρωταγωνιστοῦντες ἐν τῇ πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπῃ καὶ τῇ πρὸς τὴν Ἑλλάδα γενναιοδωρίᾳ αὐτῶν, εἰς ἣν πολλὰ τῶν κατὰ τὴν πατρίδα ἡμῶν ἔργων ὀφείλονται. Τοιοῦτοί τινες, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀνέλαβον καὶ ἔφερον εἰς πέρας καὶ τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἔργον.

Πρῶτος ταραξίας τὸν μακροχρόνιον ὕπνον τοῦ οἰκοδομήματος τούτου εἶνε ὁ τῆς Συρίας βασιλεὺς Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανῆς περὶ τὸ 174 π. Χ.

«ἡμιτελές» ὅμως «κατέλιπεν ὁ ἀναθεὶς βασιλεὺς» κατὰ Στράβωνα, ὅστις τὸν Ἀντίοχον ὑπαινισσόμενος ἔγραψε ταῦτα καὶ οὐχί, ὡς ἄλλοι ἐνόμισαν, τὸν Περσέα ἢ τὸν Πεισίστρατον, ὅστις πᾶν ἄλλο ὄνομα ἢ τὸ τοῦ βασιλέως ἔφευγεν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Στράβωνος καὶ ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Δικαίαρχος καὶ ὁ Ἀθήναιος καὶ ὁ Πάτερ- κλος καὶ ὁ Βιτρούβιος τὸν Ἀντίοχον ὀνομάζου- σιν ὡς ἀναλαβόντα τὴν τοῦ ναοῦ ἀποπεράτω- σιν. Ὁ Ἀντίοχος λοιπὸν, δι' ἀρχιτέκτονος Ῥω- μαίου, τοῦ Κοσσουτίου, ἐφήρμοσεν εἰς τὴν ἡμι- τελεῖ οἰκοδομὴν τὸν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους ἐπικρατοῦντα προσφιλέστατον τοῖς Ῥωμαίοις ῥυθμὸν, τὸν Κορινθιακόν. Ἀναμφιβόλως δὲ, ἐ- πεὶδὴ ὁ ναὸς ἐκτίσθη ἐπὶ βάσεων εὐρύτερων τοῦ παλαιότερου, καθ' ὃ δεκάστυλος, (καὶ τοιοῦτος δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁ ὑπὸ τοῦ Πεισίστρατου θε- μελιωθεὶς ναὸς διότι καὶ τὸ δεκάστυλον αὐτὸ τοῦ Παρθενῶνος καινοτομία ἐθεωρήθη διὰ τοὺς μέχρις ἐκεῖνου ἐπικρατοῦντας ἐξαστύλους), ὁ Κοσσούτιος ἐκτείνει τὰ ὄρια τοῦ παλαιότερου ναοῦ κατέστρεψε βεβαίως τὸ παλαιότερον κτι- σθὲν μέρος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τό- σον μακροῦ χρόνου εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπέστη καὶ ἄλλας βλάβας, μεταχειρισθεὶς ἴσως τὸ ὕλικον αὐτοῦ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ νέου ναοῦ. Τινὲς παρα- δέχονται ὅτι τὸ κρηπίδωμα ἀνήκει εἰς τὸν πρῶ- τον θεμελιωτὴν τοῦ κτιρίου· ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῶν πλίνθων αὐτοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντα γράμ- ματα παντὸς ἄλλου σαφέστερον μαρτυροῦσι περὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς.

Ὁ Ἀντίοχος εἶχε προχωρήσει πολὺ εἰς τὸ ἔρ- γον, ὑπὲρ ἀποθανῶν, ἀτελὲς κατέλιπεν εἰς τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις τοῦ Σύλλα, ὅστις ἐλθὼν τὸ 80 π. Χ. εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκπολιορκήσας αὐ- τὰς μετεκόμισε πολλοὺς ἐκ τῶν κίωνων εἰς Ῥώ- μην διὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναὸν τοῦ Διός. Γυμνὸς οὕτω πολλῶν ἐκ τῶν κίωνων αὐτοῦ διέ- μεινεν ὁ ναὸς, μέχρις οὐ ἐπὶ Αὐγούστου ἑταιρία τις βασιλέων (Reges amici atque socii, κατὰ Sueton) ἀνέλαβον τὴν κοινῇ δαπάνη (communisumptu) ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἢ συνεργασία εἰς οὐδὲν ὠφέλησε, διότι ἡμιτελὲς ἀφέθη καὶ πάλιν τὸ κτίριον. Τέλος πάντων, ἀπ' οὗ περιῆλθεν εἰς τόσας χεῖρας, εὗρε τὸν ἄνδρα ὅστις καὶ ἐπιθυμίαν εἰς ἀνέγερσιν τοιοῦτων ἔργων εἶχε καὶ χρημάτων πρὸς τοῦτο δὲν ἐφείδετο. Ἐλθὼν ὁ Ἀδριανὸς, ὅστις πλεί- στας κατ' ἐκεῖνο τῆς πόλεως οἰκοδομὰς ἤγειρε καὶ τὸ ὄνομά του εἰς αὐτὸ ἀφῆκεν εἰς αἰωνίαν μνήμην τῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀγάπης, κα- τέστησε τὸν ναὸν ἀντάξιον τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐνοικούντος θεοῦ, τῆς ἰδίας πρὸς μεγαλοῦργίαν φήμης καὶ τῶν προσδοκιῶν τῶν Ἀθηναίων.

Τοιοῦτοτρόπως, μετὰ παρέλευσιν 650 πε- ρίπου ἐτῶν καὶ διὰ δαπάνης 7,080 ταλάντων

(ἦτοι 38,275,200 φράγκων), νῦν μὲν ὑπὲρ τὸ ἔδαφος προκύπτων, ἄλλοτε δ' ὅλως τεθαμμένος διάγων, ὡσεὶ ἐπιφυλασσόμενος ἵνα λάμψη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τῆς τέχνης ἡ δόξα σθεννυμένη ἄφινε τὸν τελευταῖον σπινθῆρα, ἴσχυσε τέλος νὰ ὑψωθῇ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ μὲν ὡς δεῖγμα αἰώνιον τῆς ἐπιροπῆς ἣν ἤσκησεν ἡ Ἑλλάς, καὶ τοι δουλωθεῖσα, καὶ ἐπὶ τῆς τέχνης τῶν Ῥωμαίων, ἅμα δὲ καὶ ὡς μάρτυς ἀσφαλέ- στατος τῆς τότε καταστάσεως τῆς τέχνης, περὶ τὸν πλοῦτον μᾶλλον καὶ τὸ μέγεθος ἐπτοημένης.

Ἄν καὶ τεθαμμένος, ὡς εἶπεῖν, ἐπὶ τοσοῦ- τους αἰῶνας τὸ κτίριον, ἦτο ὅμως πάντοτε, ὡς φαίνεται, ἀντικείμενον τῆς φροντίδος καὶ δὴ καὶ τῆς μεψιμοιρίας αὐτῶν τούτων τῶν Ἀθη- ναίων καθ' ἑαυτῶν, οἵτινες πολὺ θὰ ἐλυποῦντο διὰ τὴν διάρκειαν τῆς τοιαύτης καταστάσεως τηλικούτου κτιρίου, ὡς ἐκ τοῦ φιλοτίμου χαρα- κτήρος αὐτῶν, ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἔτι παρ' αὐτοῖς ναὸς ἀντάξιος τῆς ἀνωτάτης θεό- τητος τῆς συναπτούσης ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα τῆς θρησκείας δλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Παροιμιώδης δὲ σχεδὸν κατέστη ἡ παράτασις τῆς οἰκοδομῆς παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῶν τε- λευταίων χρόνων. «Ὡς γὰρ ἡ πόλις τῶν Ἀθη- ναίων τὸ Ὀλυμπεῖον», λέγει ὁ Πλούταρχος, «οὕτως ἡ Πλάτωνος σοφία τὸν Ἀτλαντικὸν ἐν πολλοῖς καλοῖς μόνον ἔργον ἀτελὲς ἐσχῆκεν». Καὶ ὁ φιλοσοφώμενος δὲ Λουκιανὸς, κεντῶν διὰ τοῦ δηκτικοῦ αὐτοῦ ὕφους τοὺς Ἀθηναίους, εἰσάγει ἐν τῷ Ἰκαρομενίππῳ του τὸν Δία ἐρω- τῶντα, ἀπ' οὗ ἐζήτησε νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ διὰ τῆς σελήνης εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφικομένου Μενίπ- που περὶ τῆς τροχούσης τιμῆς τοῦ σίτου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἂν εἶχον βαρὺν χειμῶνα καὶ ἐὰν τὰ λάχανα ἤθελον πολλὰ νερὰ κ.τ.λ., «εἰ τῷ Ὀλύμπιον αὐτῷ ἐπιτελέσαι διανοοῦνται» οἱ Ἀθηναῖοι. Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι εἶ- χον βαρυνθῆ πλεον ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ ἔργου τύχης οἱ ἄνθρωποι, διὸ οὕτως ἐχάραξαν ὅτε ὁ Ἀδριανὸς ἀπετέλεσεν αὐτὸ, ὥστε ἀπεθέσαν σχεδὸν αὐτὸν, πασῶν μὲν τῶν ἄλλων πόλεων ἀνδριάντα τῆς δὲ τῶν Ἀθηναίων τὸν κολοσσὸν ὀπίσθεν τοῦ ναοῦ θέας ἄξιον ἰδρυσάσης.

Περὶ τῆς ὅλης μεγαλοπρεπειᾶς τοῦ οἰκοδομή- ματος μαρτύριον ἀσφαλὲς ἔχομεν πάντας τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγον ποιουμένους συγγραφείς Ἑλ- ληνὰς τε καὶ Ῥωμαίους, οἵτινες μετὰ θαυμα- σμοῦ περὶ τοῦ ἔργου ὀμιλοῦσιν· «Ὀλύμπιον ἡμι- τελὲς μὲν κατὰπληξιν δ' ἔχον (διὰ) τὴν τῆς οἰκοδομίας ὑπογραφὴν», λέγει ὁ Δικαίαρχος· ὁ δ' Ἀθήναιος περὶ τοῦ Ἀντιόχου ὀμιλῶν λέγει· «Ἐν δὲ ταῖς πρὸς τὰς πόλεις θυσίαις καὶ ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς, πάντας ὑπερέβαλλε τοὺς βεβασιλευκότας· τοῦτο δ' ἂν τις τεκμήρατο ἐκ τε τοῦ παρ' Ἀθηναίους Ὀλυμπιεῖου». Ὁ δὲ Βιτρούβιος καταλέγει αὐτὸν μεταξὺ τῶν

καταστροφῆς τῶν ἀρχαίων μνημείων, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον πρὸς τελείαν ἐξάναντιν αὐτῶν, τὸ χωνευτήριον, ὡς εἶπεν, οὗ τὸν λάρυγγα ὀλίγιστα διέφυγον, καὶ ταῦτα κεκολωμένα καὶ παραμεμορφωμένα, ὡς ἀληθεῖς τοῦ ἐθνισμοῦ μάρτυρες μετὰ τσοσάτην ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταστροφῆν περιωθέντα.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Χατζῆ-Ἀλῆ καταστροφῆν τοῦ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς κίονος ἔμειναν 16, ὅσοι καὶ σήμερον διατηροῦνται, ἤτοι κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν 13, ὧν 9 (τρεις δηλ. ἐφ' ἐκάστης σειρᾶς ὅταν τις ἀπ' Ἀνατολῶν βραχίονα ἀριθμῶν) ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀριστέρον πέρασ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τῆς ἀποτελούσης τὴν Α. πρόστασιν τοῦ ναοῦ, τῶν δὲ λοιπῶν 4 εἰς μὲν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν σειρὰν τοῦ δυτικοῦ πτεροῦ, τρεῖς δὲ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν. Τῆς αὐτῆς δὲ ταύτης σειρᾶς μᾶλλον μεμακρυσμένοι κείνται οἱ λοιποὶ τρεῖς, ὧν ὁ μεσαῖος ὑπὸ σεισμοῦ καὶ θυέλλης τῷ 1852 κατέπεσε.

Μέχρι πρό τινων ἐτῶν, ἐπὶ δύο τῶν τοῦ δυτικοῦ πτεροῦ κίωνων ὑπῆρχε κτίσμα μεταγενέστερον, ἐν εἶδει δωματίου μικροῦ, μετὰ θυρίδων, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἐκτίσθη εἰς χρόνους καθ' οὓς οἱ κίονες οὗτοι ἦσαν κεχωσμένοι ἐφ' ἱκανὸν τοῦ ὕψους αὐτῶν ὑπὸ τῶν τοῦ ναοῦ ἐρείπειαν. Τὸ κτίσμα τοῦτο, κατὰ τινα τοῦ λαοῦ παράδοσιν ἀνήκον εἰς μοναχὸν τινα τὸ παράδειγμα Συμεῶνος τοῦ Στυλίου ζηλώσαντα, ἐκηρηνίσθη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς τῶν Ἀθηνῶν Ἐταιρίας, ἐπειδὴ περιελάμβανε μετὰ τὸν τοῦ ὑλικῆς αὐτοῦ καὶ μάρμαρα ἐξ ἄλλης χρήσεως εἰλημμένα καὶ ἡσχίμωθεν, ἐπικαθήμενον, τοὺς ὠραίους τοῦ ναοῦ κίονας.

Τὴν σήμερον τὸ δυτικὸν τοῦ ναοῦ κατέχουσι δύο σεσαθρωμένα παραπήγματα, τὸ δὲ τέμενος αὐτοῦ διασχίζουσι δύο ὁδοὶ εἰς δύο ὅλως ἀντίθετα μέρη ἄγουσαι, ἡ μὲν εἰς τοὺς εὐθυμῖαν καὶ χαρὰν προκαλοῦντας παρὰ τὸν Ἰλισὸν κήπους, ἐπὶ τοῦ Β. τοίχου τοῦ κρηπιδώματος κεχαραγμένη καὶ τὴν ΒΑ. αὐτοῦ γωνίαν τέμνουσα, ἡ δὲ εἰς τὸν τόπον τῶν κλαυθμῶν καὶ τῆς λύπης, ἀπὸ Β. πρὸς Ν. διασχίζουσα τὸν ναὸν καὶ πρὸς τὴν νέαν τοῦ Ἰλισοῦ γέφυραν καὶ τὴν ὁδὸν Ἀναπαύσεως διευθυνομένη, ἐκ τοῦ αὐτοῦ στελέχους σχιζόμεναι, ὡσεὶ δεικνύουσαι ἀμφοτέραι τὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἀδιάσπαστον σύνδεσμον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ ἀναβλάστησιν τῆς εὐθυμίας καὶ τῶν γελῶτων, τῆς δυσθυμίας καὶ τῶν δακρῶν.

Ἡ ἡμέρα τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔχοντος ἐξοχόν τι καὶ μυστηριώδες ἐν καιρῷ νυκτὸς σκοτεινῆς, ἐπιβλητικὴν δὲ καὶ χαρίεσσαν παρουσιάζοντος εἰκόνα ὅταν ἡ σελήνη βίπτῃ ἐπ' αὐ-

1. Ὁ Συμεὼν, ἐν Κιλικίᾳ γεννηθεὶς, ἐπωνομάσθη Στυλίτης, διότι ἀποσυρθεὶς ἐπὶ σὺλλου ἡσχίτευσεν ἐκεῖ ἐπὶ 26 ἔτη, χωρὶς παντάπασιν νὰ καταβῇ ἐκεῖθεν· ἀπέθανε δὲ τὸ 459 μ. Χ.

τοῦ τὰς ἀκτῖνάς της, ταρασσεται συνήθως ὑπὸ τῶν σαλπισμάτων τῆς ἐκεῖ ἀσκουμένης φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν ἢ ὑπὸ τῶν πενήμιων ἀσμάτων νεκρικῆς πομπῆς παρὰ τοὺς κίονας ἐκείνους καθ' ἐκάστην διερχομένης. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέρα, συνεχίζουσα τὰς διασκεδάσεις τῶν πρὸ αὐτῆς, καλεῖ ἐκεῖ πάντας τοὺς κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας μασκαρευθέντας τε καὶ μὴ διὰ τοῦ γνωστοῦ τοῦ λαοῦ διστίχου :

Μακκαράδες καὶ πολῖται

ἴσῃς Κολώναις ναυρέθητε

εἰς διαχυσιν παρὰ τοὺς κύκλους τῶν φουστανελοφόρων χορευτῶν, τῶν κατ' ἔθος ἐκεῖ, ἐπὶ τε τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ καὶ τῶν πέριξ λόφων, συναθροισμένων καὶ εἰς τὰ ρηστήσιμα μέχρως ἐσπέρας ἀσχολουμένων, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ μέρος ἔνθα τὸ πάλαι οὐδεὶς εἰσῆρχετο, πλήθους κατακλύζει παντοδαπῆ, ἀντὶ δὲ τῶν ἀγνῶν τότε καὶ καθαρῶν πρὸ τοῦ θωμοῦ τῆς ὑψίστης θεότητος προσερχομένων, οἱ εὐλαβεῖς Χριστιανοὶ ἐν κραιπάλῃ καὶ χορῷ, ἐν αὐλοῖς καὶ τυμπάνοις, κατάρχονται τῆς μεγάλης νηστείας καὶ προετοιμασίας διὰ τὴν ἑβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, θύοντες τῷ Βάκχῳ, ὑφ' οὗ εἰς συμπλοκάς ἀγόμενοι, ἥκιστα φιλόφρονας τὰς ἀπαλλαγὰς συνήθως ποιοῦνται.

Ἀλλὰ καὶ σχοινοβατῶν πασσάλους πολλὰς τὸ ἱερόν ἐκεῖνο ἔδαφος ἔφερε, καὶ ἄλλων θεαμάτων παντοίων, νυκτὸς τε καὶ μεθ' ἡμέραν, μάρτυρες ἐγένοντο οἱ περιωθέντες ἐκεῖνοι κίονες, καὶ εἰς συναθροίσεις τοῦ πλήθους πρὸς ἀρόσασιν νεωτέρων ῥητορίσκων ὁ εὐρὺς χώρος τοῦ ναοῦ ἐρησιέμευσε, καὶ τίς οἶδεν ἔτι ὅποια καὶ ὅποσα θὰ ὑποστῇ, ἐὰν μὴ εὐρεθῇ τις δὲ περιφράξων ὡς δεῖ τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ ἀπαλλάξων τῶν καθ' ἡμέραν καταστροφῶν τῶν εὐκόλως ἀφανιζομένων μερῶν τοῦ περιβόλου, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑφ' ὧν δὲν δύναται τις νὰ πλησιάζῃ καὶ σπουδάζῃ ὡς δεῖ τὰ πλεῖστα τοῦ περιβόλου λείψανα.

ΓΙΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΗΣ.

ΜΑΤΑΙΟ ΦΑΛΚΟΝΕ

(Ἔθιμα Κορσικανῶν.)

Ὁ ἐκ τοῦ Πορτο-θῆκιο πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου μεταβαίνων ἀκολουθεῖ ὁδὸν ἀνάντη, καὶ μετὰ τριῶν ὥρων πορεῖαν διὰ σκολιῶν ἀτραπῶν, φρασσομένων ἐνιαχοῦ ὑπὸ μεγάλων βράχων, ἢ διὰ φαράγγων διατεμνομένων, φθάνει εἰς τὰ ἄκρα ἐνὸς μακρῆς ἐπὶ μακρὸν ἐκτεινομένου ἐκεῖ εἶναι ἡ πατρίς τῶν κόρσων ποιμένων καὶ τὸ κρησφύγετον παντὸς φυγοδίκου. Ὁ κορσικανὸς γεωργὸς, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόπου τῆς σπορᾶς, πυρπολεῖ ἔκτασιν τινα δάσους, ἀδιαφορῶν ἂν ἡ πυρκαϊὰ ἐπεκταθῇ εἰς μεζονα χωρὸν, διότι ὅπως ἂν ἔχει βεβαιότητα ὅτι ἡ συγκομιδὴ ἔσται πλουσία, λιπανθείσης τῆς γῆς